

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата юридичних наук
Старенького Олександра Сергійовича на дисертацію
Вороніна Володимира Івановича на тему: «Розслідування
умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням
вибухових пристроїв», подану на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 –
кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність

Актуальність теми. Конституція України (ст. 3) передбачає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Кожна особа має невід'ємне право на життя, а обов'язок держави полягає в захисті такого життя. В силу зазначеного конституційного положення злочини проти життя та здоров'я особи віднесені до найбільш суспільно небезпечних і складних, одним із яких є умисні вбивства, особливо вчинені на замовлення та з використанням вибухових пристроїв (п. п. 5, 11 ч. 2 ст. 115 Кримінального кодексу України). З метою належного забезпечення реалізації положень ст. 3 Конституції України держава в особі органів досудового розслідування та прокурори повинна вживати всіх необхідних і своєчасних заходів, спрямованих на виявлення, розкриття та розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв.

У той же час, виходячи з результатів аналізу наведених у дисертаційному дослідженні Вороніна Володимира Івановича статистичних даних і матеріалів практики, можемо зробити висновок, що вітчизняні органи досудового розслідування та прокуратури, не в змозі забезпечити належний рівень виявлення, розкриття та розслідування злочинів вказаної категорії, адже за своїм механізмом умисні вбивства, вчинені на замовлення з використанням вибухових пристроїв,

Вх. №	992	20 19
" 18 "	03	0
осн. док.	17	додаток -

є складним кримінальним правопорушенням, що характеризується специфічними способами його вчинення. Слідчим, оперативним підрозділам, прокурорам не вистачає професіоналізму, знань, навичок, засобів для забезпечення ефективного виявлення, розкриття і розслідування умисних вбивств, вчинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв.

Певні труднощі щодо забезпечення ефективності досудового розслідування злочинів вказаної категорії обумовлені й відсутністю комплексних криміналістичних методик щодо розслідування умисних вбивств, вчинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, не зважаючи на те, що процесуальні та криміналістичні проблеми розслідування умисних вбивств були предметом наукових пошуків Ю.М. Антоняна, В.П. Бахіна, Л.В. Бертовського, Р.С. Белкіна, П.Д. Біленчука, Р.Х. Бічуріна, І.В. Борисенка, В.І. Боярова, О.А. Бухаченка, А.Ф. Волобуєва, О.І. Дворкіна, В.А. Журавля, А.В. Іщенко, І.І. Когутича, О.Н. Колесниченка, В.П. Колмакова, В.О. Коновалової, М.В. Костенко, І.М. Кунтія, М.Г. Куп'янського, Є.Д. Лук'янчикова, Р.В. Мельника, Г.В. Москаленко, І.Д. Моторного, В.В. Поліщука, В.В. Польщикова, М.А. Погорецького, Ю.П. Приходька, О.В. Пчеліної, О.С. Саїнчина, М.В. Салтевського, М.О. Селіванова, Д.Б. Сергєєвої, В.Л. Синчука, А.В. Старушкевича, Р.Л. Степанюка, О.Ю. Татарова, В.В. Тіщенко, Л.Д. Удалової, С.С. Чернявського, В.Ю. Шепітька, В.М. Шевчука, С.В. Шошина, М.П. Яблокова та інших учених.

У зв'язку з цим, звернення здобувача та його наукового керівника до обраної теми, а також поставлення за мету дисертаційного дослідження вирішення наукового завдання щодо розробки методики розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, слід визнати своєчасним і актуальним.

Про актуальність теми дисертації **Вороніна Володимира Івановича** свідчить також її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на

2016–2020 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р.; Плану заходів із виконання обов’язків та зобов’язань України, що випливають з її членства в Раді Європи (Указ Президента України від 12 січня 2011 р. № 24/2011), Концепції реформування кримінальної юстиції в Україні (Указ Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008), Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки (Указ Президента України 20 травня 2015 р. № 276/2015), Пріоритетних напрямків наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років (п. 2.1 додатка 2, п. 7.24 додатка 7), затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275, відповідає Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України 7 вересня 2011 р. № 942. Тема дисертаційного дослідження затверджена рішенням Вченої ради Донецького юридичного інституту МВС України 18 листопада 2015 р. (протокол № 3).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є аргументованими та переконливими. При їх обґрунтуванні використано широке коло вітчизняних і зарубіжних наукових джерел із криміналістики, кримінального процесуального права, кримінального права, вітчизняне та зарубіжне законодавство та інші правові акти, перелік яких складає 268 найменувань.

При цьому слід зазначити, що наукові джерела використані здобувачем переважно критично – із глибоким аналізом, коректною полемікою та аргументацією власного підходу до тих чи інших положень, висновків чи пропозицій, що свідчить про зрілість дослідника та його високу загально-наукову культуру.

Репрезентативним є емпіричний матеріал дослідження, що складають узагальнення матеріалів 47 кримінальних проваджень і архівних кримінальних справ за фактами умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв; анкетування 41 прокурора, 111 слідчих, 82 працівників оперативних підрозділів Національної поліції України з Дніпропетровської, Запорізької, Київської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Харківської, Чернігівської областей.

Вміле використання широкого спектру сучасних методів наукового пошуку також позитивно вплинули на ступінь обґрунтованості сформульованих дисертантом наукових положень, висновків і рекомендацій.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій. Комплексне опрацювання та системний аналіз наукових джерел і процесуальних норм, а також матеріалів практики дало можливість Вороніну Володимирі Івановичу сформулювати власні наукові положення, висновки та рекомендації, що відзначаються достовірністю та характеризуються науковою новизною.

До найбільш вагомих наукових положень, що характеризуються новизною або її елементами, слід віднести такі:

вперше:

– розкрито зміст такого елемента криміналістичної характеристики умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, як слідова картина, зокрема наведено відомості про обстановку (час, місце та умови) скоєння вказаних кримінальних правопорушень і їх типові сліди з матеріальних та ідеальних джерел походження;

– наведено рекомендації щодо початку досудового розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, з урахуванням типових слідчих ситуацій, обумовлених джерелом інформації про злочин;

– здійснено типізацію слідчих ситуацій початкового етапу розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових

пристроїв, залежно від обсягу вихідної інформації про обставини злочину та розроблено відповідні алгоритми дій слідчого в кожній ситуації;

– сформовано криміналістичні рекомендації щодо організації та проведення таких типових тактичних операцій під час розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, як «Збирання первинної інформації», «Встановлення очевидців», «Встановлення особи, яка вчинила злочин», «Встановлення потерпілого», «Перевірка зв'язків потерпілого», «Розшук злочинця», «Затримання злочинця», «Встановлення співучасників», «Вивчення особи підозрюваного», «Подолання протидії»;

удосконалено:

– наукові підходи до розуміння криміналістичної характеристики умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, як системи типових ознак про способи вчинення злочину, слідову картину, особу потерпілого та злочинця, яка є основою для побудови інших елементів відповідної підвидової криміналістичної методики з метою оптимізації діяльності з виявлення, розкриття та досудового розслідування вказаних кримінальних правопорушень;

– систему типових способів умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, через призму характеристики їх структурних елементів (підготовки, безпосереднього вчинення та приховування);

– відомості про особу злочинця, зокрема наведено типові соціально-демографічні та морально-психологічні ознаки особи вбивці залежно від виду й обсягу функцій, які він виконує в структурі злочинного формування, виокремлено групи замовників вбивств за родом їх занять;

– систему обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв (обставини, пов'язані з подією злочину; обставини, пов'язані з особою злочинця; інші обставини), з урахуванням специфіки механізму їх

вчинення, предмета доказування та складу злочину, зазначеного в кримінальному законі;

– систему типових слідчих ситуацій наступного етапу розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, залежно від повноти наявних відомостей про особу злочинця (всі співучасники вбивства встановлені, їм повідомлено про підозру; всі співучасники вбивства встановлені, але не всім повідомлено про підозру; не всі співучасники вбивства встановлені, повідомлено про підозру тільки виконавцеві (виконавцеві та посереднику)) та займаній позиції підозрюваного (всі підозрювані співпрацюють зі слідством; підозрювані співпрацюють зі слідством не повною мірою; підозрювані відмовляються від співпраці зі слідством; не всі підозрювані бажають співпрацювати зі слідством);

дістало подальший розвиток:

– характеристика особи потерпілого, зокрема виокремлено групи осіб, які стають жертвами зазначеного різновиду вбивств, та наведено їх типові соціально-демографічні ознаки;

– визначення специфіки тактики проведення різних видів огляду при розслідуванні умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв;

– предмет і тактика допиту потерпілих, підозрюваних і свідків під час досудового розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв;

– організаційно-тактичні основи проведення інших слідчих (розшукових) дій (обшуку, слідчого експерименту, пред'явлення для впізнання) та використання можливостей судових експертиз при розслідуванні умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки і пропозиції можуть бути використані у: *практичній діяльності* з розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових

пристроїв (акт Головного слідчого управління Національної поліції України від 3 вересня 2018 р.); *освітньому процесі* вищих навчальних закладів при викладанні навчальної дисципліни «Криміналістика», підготовці підручників, навчальних посібників, навчально-методичних матеріалів (акт Національної академії внутрішніх справ від 15 лютого 2018 р.).

Достатньою є *апробація результатів дослідження*. Основні положення та висновки дослідження, сформульовані в дисертації, відображено в десяти наукових публікаціях, з яких чотири статті опубліковані у наукових фахових виданнях України та дві – у наукових періодичних виданнях інших держав, три тези доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях, одні методичні рекомендації.

Оцінка змісту дисертації та автореферату. Науково обґрунтованою є архітектоніка дисертаційної роботи, яка дозволила автору, в основному, повно та всебічно розкрити предмет дослідження. Структура дисертації логічно витікає із поставлених завдань, об'єкта та предмета дослідження й охоплює як теоретичний, так і практичний аспект досліджуваної проблематики.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які включають десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (268 найменувань на 28 сторінках) та п'яти додатків (26 сторінок). Загальний обсяг дисертації становить 255 сторінок, з них основний текст – 201 сторінка.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, сформовано мету і завдання, методи дослідження, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача, відомості про апробацію та публікацію результатів дисертації, структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ «Криміналістична характеристика умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв» складається із 4-х підрозділів.

Дисертантом робиться висновок, що формування криміналістичної характеристики умисних вбивств, учинених з використанням вибухових

пристроїв, знаходиться в безпосередній залежності від специфіки їх скоєння та відіграє важливу роль в оптимізації діяльності з досудового розслідування вказанлі категорії вбивств. На підставі результатів проведеного аналізу наукових джерел і матеріалів практики, під криміналістичною характеристикою умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, автором пропонується розуміти систему узагальнених відомостей про закономірності механізму умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв (способи вчинення злочину, слідову картину, особу потерпілого та злочинця), яка дозволяє слідчому оптимізувати діяльність з їх виявлення, розкриття та досудового розслідування (стор. 45 дис.).

Здобувачем виокремлено способи підготовки, безпосереднього вчинення та приховування злочинів вказаної категорії (стор. 46-66 дис.). Цілком обґрунтовано робиться висновок, що для безпосереднього вчинення цих вбивств використовуються вибухові пристрої, що приводяться в дію дистанційно (91,5 %). Значна увага звертається на способи підготовки до вказаних злочинів, до числа яких автором віднесено виокремлено пошук співучасників; обговорення деталей замовлення; збір орієнтовної інформації про майбутню жертву; складання плану реалізації злочинного задуму виконавцем (виконавцями); підбір знаряддя та засобів, необхідних для вчинення вбивства на замовлення; ознайомлення зі спеціальною літературою у галузі вибухотехніки; спілкування з метою отримання консультацій з особами, обізнаними в цій царині; виготовлення вибухових пристроїв; відпрацювання навиків із замінування та приведення в дію вибухових пристроїв; установка вибухових пристроїв у напередодні визначені місця (стор. 56 дис.).

Вказується, що слідова картина умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, є сукупністю відомостей про обстановку (час, місце й умови) скоєння вказаних кримінальних правопорушень і їх типові сліди. Особливості слідової картини досліджуваної категорії вбивств розглядаються автором шляхом почергового з'ясування специфіки обстановки та типових слідів злочину (стор. 69 дис.).

Виходячи із результатів вивчення матеріалів кримінальних проваджень щодо умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, дисертантом пропонується виокремлювати наступні типові сліди вказаних кримінальних правопорушень: сліди вибуху на тілі й одязі жертви (93,6%); сліди вибуху в елементах обстановки навколишнього середовища (93,6%); мікрооб'єкти (100%); знаряддя та засоби злочину (100%); сліди злочинця, знарядь і засобів злочину (25,5%); звуко-, відеозаписи на засобах технічної фіксації та носіях інформації (31,9%); переписка співучасників злочину за допомогою програмного забезпечення з розповсюдження інформації в електронному вигляді (29,8%); ідеальні сліди (стор. 80 дис.).

Доводиться, що особа злочинця характеризується криміналістично вагомими рисами, знання яких допомагає працівникам органу досудового розслідування зорієнтуватися за умов інформаційного дефіциту та обрати вірний напрям розслідування, а особа потерпілого – ознаками, які вказують на ймовірного злочинця.

На стор. 92 дис. вказується, що сам механізм учинення досліджуваних убивств передбачає їх скоєння групою осіб. При цьому в залежності від виду й обсягу функцій, які виконує кожен із правопорушників, структурно таке злочинне формування може бути представлене замовником – посередником – виконавцем (66%) або замовником – виконавцем (34%). Замовниками вказаних кримінальних правопорушень є чоловіки (100%), громадяни України (97,9%), раніше не судимі (76,6%), з вищою освітою (83,3%), одружені (87,2%). За родом занять замовників таких убивств здобувач групує в: конкурентів або партнерів потерпілих по бізнесу; представників кримінального середовища; представників органів державної влади, органів місцевого самоврядування; підлеглих жертви; боржників потерпілого; інших. Посередниками умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, є, на думку здобувача, чоловіки (100%), громадяни України (100%), з професійно-технічною освітою (46,8%) і повною загальною середньою освітою (40,4%), раніше не судимі (93,6%), офіційно працевлаштовані (95,7%). Серед виконавців,

як вказує автор, основна частка припадає на чоловіків (100%), громадян України (91,5%), у віці 20-35 років (70,2%), з повною загальною середньою освітою (85,1%), раніше не судимих (78,7%), офіційно не працевлаштованих (76,6%), одружених (66%). З приводу морально-психологічних якостей особи злочинця, то посередники та виконавці умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, переслідують корисливий мотив. Замовники, як слушно зазначає дисертант, вчиняють вказані злочини як з корисливих мотивів (89,3%), так і з мотивів помсти (4,3%), через особисту неприязнь до жертви (6,4%).

Другий розділ «Основи організації розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв» складається із 3-х підрозділів.

Дисертантом робиться цілком обґрунтований висновок, що початок досудового розслідування досліджуваної категорії злочинів у переважній кількості випадків відбувається на підставі надходження до правоохоронних органів повідомлень про кримінальний вибух чи замах на нього (91,5%), значно рідше в результаті самостійного виявлення слідчим, прокурором з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про підготовку до вчинення умисного вбивства на замовлення з використанням вибухових пристроїв (стор. 105 дис.).

Проаналізувавши наявні в науковій літературі підходи щодо систематизації обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування злочинів у цілому й умисних убивств зокрема, здобувач запропонував виокремлювати відповідні групи обставин під час розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв: 1) обставини, пов'язані із подією злочину. Серед указаних обставин вказується на необхідність з'ясування часу, місця, умов (час і місце придбання знарядь і засобів злочину; місце виготовлення, зберігання та транспортування вибухових пристроїв; час і місце установки вибухового пристрою; час і місце ініціювання вибуху; наявність в зоні дії вибуху сторонніх осіб; час і місце отримання

винагороди виконавцем за вчинення вбивства й інше) та способів вчинення злочину; 2) обставини, пов'язані з особою злочинця. До цих обставин дослідник відносить відомості про особу замовника, виконавця, в разі наявності посередника (їх соціальний статус, зв'язки між ними, функції кожного з них); форму вини; мету та мотиви. Особливу увагу слід необхідно приділяти, як вказує автор, з'ясуванню корисливого мотиву у виконавця, який проявляється в отриманні (намірі отримати) винагороди від замовника; 3) інші обставини, що підлягають з'ясуванню, до яких дисертант відносить відомості про особу потерпілого (персональні дані, соціальний статус, вид і характер діяльності, наявність конкурентів чи інших недоброзичливих осіб, зв'язок із замовником убивства тощо); обставини, що виключають наявність у злочинних діяннях ознак інших, окрім умисного вбивства, вчиненого на замовлення з використанням вибухових пристроїв, суміжних складів злочинів; обставини, що впливають на обрання виду та міри покарання або є підставою для закриття кримінального провадження; обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання (стор. 117-118 дис.).

Зазначається, що на початковому етапі розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, у залежності від обсягу вихідної інформації про обставини злочину можуть скластися наступні слідчі ситуації розслідування: 1) кримінальне провадження розпочато у зв'язку з надходженням інформації про здійснення вибуху, особу потерпілого встановлено, злочинець невідомий; 2) кримінальне провадження розпочато у зв'язку з надходженням інформації про здійснення вибуху, особу потерпілого встановлено, злочинець відомий, але не затриманий; 3) кримінальне провадження розпочато у зв'язку з надходженням інформації про здійснення вибуху, особу потерпілого встановлено, злочинець затриманий; 4) кримінальне провадження розпочато у зв'язку з надходженням інформації про здійснення вибуху, особу потерпілого не встановлено, злочинець невідомий; 5) кримінальне провадження розпочато у зв'язку з надходженням інформації про здійснення вибуху, особу потерпілого не

встановлено, злочинець відомий, але не затриманий; 6) кримінальне провадження розпочато у зв'язку з надходженням інформації про здійснення вибуху, особу потерпілого не встановлено, злочинець затриманий; 7) кримінальне провадження розпочато у зв'язку з надходженням інформації про спробу здійснення вибуху, особа потерпілого відома, злочинець невідомий; 8) кримінальне провадження розпочато у зв'язку з надходженням інформації про спробу здійснення вибуху, особа потерпілого відома, злочинець відомий, але не затриманий; 9) кримінальне провадження розпочато у зв'язку з надходженням інформації про спробу здійснення вибуху, особа потерпілого відома, злочинець затриманий; 10) кримінальне провадження розпочато у зв'язку з надходженням інформації про звернення замовника із пропозицією вчинити вбивство на замовлення з використанням вибухових пристроїв (стор. 127 дис.).

Доводиться, що типовими загальними версіями, які висуваються на початковому етапі розслідування злочинів вказаної категорії, є: мало місце умисне вбивство; мав місце терористичний акт; вчинені дії є диверсією; мав місце бандитизм. Окремі слідчі версії можуть висуватися стосовно способів учинення злочину, особи злочинця, мети та мотивів убивства (стор. 129 дис.).

Робиться висновок, що на початковому етапі розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, вирішується основні тактичні завдання, спрямовані на встановлення всіх співучасників злочину, визначення ролі кожного з них у механізмі вчиненого вбивства, встановлення замовного характеру кримінального правопорушення, збирання доказової інформації, достатньої для повідомлення особам про підозру. Вирішення таких тактичних завдань відбувається шляхом проведення алгоритму дій з урахуванням ситуативно зумовлених обставин розслідування на цьому етапі (стор. 135 дис.).

Виходячи з результатів аналізу наукових джерел, а також матеріали судової та слідчої практики розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, автором виокремлюються характерні для розслідування злочинів цієї категорії, типові тактичні операції. Зокрема, це

«Збирання первинної інформації», «Встановлення очевидців», «Встановлення особи, яка вчинила злочин», «Встановлення потерпілого», «Перевірка зв'язків потерпілого», «Розшук злочинця», «Затримання злочинця», «Встановлення співучасників», «Вивчення особи підозрюваного», «Подолання протидії» й інші (стор. 146 дис.).

Третій розділ «Особливості організації і тактики окремих слідчих (розшукових) дій» складається із 3-х підрозділів.

Вказується, що тактика огляду при розслідуванні умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, відрізняється тактичними прийомами підготовки, безпосереднього проведення та фіксації залежно від об'єкту огляду. Автор, виходячи з результатів аналізу матеріалів практики, робить висновок, що під час розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, проводиться огляд місця події (місця вибуху – 91,5 %), місця затримання (21,3 %), речей і документів (12,8 %), житла чи іншого володіння особи, які не є місцем події (4,2 %), освідування (17 %) (стор. 172-173 дис.).

Пропонується виокремлювати відповідні дії, які складають підготовку до допиту під час розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв: аналіз наявних у провадженні матеріалів (100%); визначення кола осіб, яких потрібно допитати, та інших учасників допиту (100%); визначення черговості допиту (98,3%); обрання часу та місця проведення допиту (100%), повідомлення про це учасників допиту (100%); визначення предмету допиту (99,6%); ознайомлення з характеризуючою допитуваного інформацією (94%); планування допиту, яке включає визначення форми допиту, тактичних прийомів його проведення з урахуванням прогнозованих варіантів поведінки допитуваного, способів його фіксації (79,5%); підготовка матеріально-технічних засобів (100%); отримання консультацій з приводу спеціальних знань (як приклад, щодо виду вибухового пристрою, принципу його дії, характеру ушкоджень на тілі загиблого й механізму їх утворення, тощо – 76,1%) та інші (стор. 177-178 дис.).

Вказується, що під час розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, допитуються в якості свідків наступні групи осіб: члени сім'ї, близькі родичі, друзі (97,9%); колеги за місцем роботи (97,8%); інші наймані працівники (як приклад, охоронці – 38,3%); очевидці події (100%); особи, поінформовані про окремі обставини вчиненого кримінального правопорушення (29,8%); працівники кримінальної поліції, які виявили злочин, здійснювали негласні слідчі (розшукові) дії, затримували злочинця (40,4%); особи, які залучалися до проведення слідчих (розшукових) дій у якості понятих (17%); обізнані особи (стор. 181 дис.).

Зазначається, що під час допиту виконавця вбивства як підозрюваного необхідно з'ясувати такі обставини: коли й від кого надійшло замовлення на вбивство потерпілого; звідки й як давно знайомий із замовником чи посередником, як може їх охарактеризувати; чи оговорювався спосіб заповідання смерті посередником чи замовником; який спосіб винагороди за вчинення вбивства обрано й чому; коли, ким і яким чином відбулася передача винагороди, її вид і розмір; яким чином підтримувався зв'язок з замовником, посередником, іншими виконавцями; яку вихідну інформацію про особу потерпілого було надано; за допомогою яких дій і засобів здійснювалося вивчення особи потерпілого; який тип вибухового пристрою використовувався для вчинення вбивства на замовлення, чим обумовлений такий вибір; яке джерело походження вибухового пристрою чи компонентів, необхідних для його виготовлення, видозмінення; де відбувалося виготовлення, зберігання вибухового пристрою; коли, де, яким способом відбулася установка вибухового пристрою; коли, де, яким чином вибуховий пристрій приведено в дію; які дії вживалися для приховування своєї причетності до вчиненого вбивства (стор. 184 дис.).

Вказується, що організаційно-тактичні особливості проведення під час розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, інших слідчих (розшукових) дій (обшуку, слідчого експерименту, пред'явлення для впізнання) та використання можливостей

судових експертиз обумовлюються криміналістично значущими ознаками вказаних злочинів, тактичними завданнями розслідування, ситуативними факторами та змістом вибраних для їх вирішення алгоритмів дій слідчого. На стор. 188-204 дис. докладно розкриваються особливості організаційно-тактичного забезпечення проведення відповідних слідчих (розшукових) дій (обшуку, слідчого експерименту, пред'явлення для впізнання) та використання можливостей судових експертиз під час розслідування злочинів вказаної категорії.

Дисертація написана грамотною юридичною науковою мовою. Робота оформлена у відповідності з вимогами, які ставляться до такого роду праць. Зміст автореферату повністю відповідає змісту дисертаційного дослідження. Комплексні дослідження криміналістичних питань відповідають науковій спеціальності, за якою здійснено дослідження.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації.

1. На думку офіційного опонента, визначений дисертантом об'єкт дослідження як злочинна діяльність і слідча діяльність з виявлення та розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, не в повній охоплює зміст дисертації, оскільки здобувач, окрім слідчої діяльності, розглядає також й діяльність прокурорів і оперативних працівників із виявлення та розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв.

2. На стор. 45 дис. автор під криміналістичною характеристикою умисних вбивств, учинених з використанням вибухових пристроїв, пропонує розуміти систему узагальнених відомостей про закономірності механізму вчинення вказаної категорії злочинів (способи вчинення злочину, слідову картину, особу потерпілого та злочинця), яка дозволяє слідчому оптимізувати діяльність з їх виявлення, розкриття та досудового розслідування. Як бачимо, дисертант у структурі криміналістичної характеристики досліджуваного злочину виділяє 1) способи вчинення злочину, 2) слідову картину, 3) особу потерпілого, 4) особу злочинця, залишаючи, при цьому, поза увагою такий елемент як предмет

безпосереднього злочинного посягання, який більшістю вченими (В.К. Лисиченко, О.Н. Колесниченко, В.О. Коновалова, М.А. Погорецький, Д.Б. Сергеева, В.Ю. Шепітько та ін.) окремо виділяється як елемент криміналістичної характеристики. У зв'язку з цим, хотілося б під час прилюдного захисту почути думку здобувача з цього приводу.

3. На стор. 172 дис. здобувач робить висновок, що для розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, характерною слідчою (розшуковою) дією є огляд. Ним зазначається, що найчастіше проводяться огляд місця події (місця вибуху – 91,5%), огляд місця затримання (21,3%), освідування (17%), огляд речей і документів (12,8%), огляд житла чи іншого володіння особи, які не є місцем події (4,2%). Водночас, серед відповідних видів огляду дисертант окремо не виокремлює огляд трупа, який є невід'ємною слідчою (розшуковою) дією під час розслідування злочинів цієї категорії, хоча у підрозділі 3.1 дисертації (стор. 159, 170) автор неодноразово розкриває питання тактики проведення огляду трупа.

4. На стор. 203-204 автор зазначає, що доказування у кримінальних провадженнях про умисні вбивства, учинені на замовлення з використанням вибухових пристроїв, здійснюється шляхом проведення поряд із оглядами та допитами обшуків, слідчих експериментів, пред'явлень особи для впізнання, а також залученням експертів. Погоджуючись з позицією дисертанта, все ж таки зауважимо, що такий підхід відображає лише пізнавально-практичний аспект доказування у кримінальних провадженнях про умисні вбивства, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв із застосуванням гласних слідчих (розшукових) дій. Водночас, пізнавально-практичний аспект кримінального процесуального доказування, у тому числі й під час розслідування злочинів зазначеної категорії, характерний також і для негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, які є засобами отримання доказів у кримінальному провадженні. Окрім того, доказування у кримінальних провадженнях про умисні вбивства, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв, характеризуються також й логіко-розумовою діяльністю,

в ході якої сторони кримінального провадження використовують докази у кримінальному провадженні, у тому числі для організаційно-тактичного забезпечення досудового розслідування.

Зазначені офіційним опонентом позиції носять, головним чином, дискусійний характер, відображають власну наукову позицію, яка може не співпадати ані з позицією здобувача та його науковим керівником, ані з позицією членів спецради, й можуть слугувати підставою для наукової полеміки під час прилюдного захисту дисертації. При цьому, зазначені офіційним опонентом позиції не впливають на високу позитивну оцінку дисертації.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Дисертація **Вороніна Володимира Івановича** на тему: «Розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, відповідає вимогам п. п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами та доповненнями), а її автор **Воронін Володимир Іванович** заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:
асистент кафедри правосуддя
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук

О. Старенький